

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук. Кафедра літературознавства (корпус 3. к. 117)

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА – 1

Робочий тематичний план курсу (2017–2018 навч. р.)

Викладач – доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки України
Борис Борисович Шалагінов

РОБОТА В 1-МУ ТРИМЕСТРІ

Список лекційних тем

Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

Тема 2. ГРЕЦЬКА МІФОЛОГІЯ

Тема 3. ГОМЕРІВ ЕПОС

Тема 4. АФІНСЬКА ТРАГЕДІЯ

Тема 5. АФІНСЬКА КОМЕДІЯ

Тема 6. ГРЕЦЬКИЙ І РИМСЬКИЙ ЕЛЛІНІЗМ

Тема 7. РИМСЬКИЙ КЛАСИЦИЗМ

Тема 8. ПІЗНЯ АНТИЧНІСТЬ. ЄВАНГЕЛІЯ

Тема 9. СЕРЕДНІ ВІКИ

Тема 10. ДАНТЕ АЛІГ'ЄРІ

Основна навчальна література

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література від античності до початку XIX ст.: Історико-естетичний нарис.— Київ: КМ Академія, 2013 (3-є видання).

Додаткова навчальна література

1. Антична література: Підручник: За ред. *А. А. Тахо-Годі*. / Пер. з рос.- Київ: Вища школа, 1976.
2. *Шаповалова М. С., Рубанова Г. Л., Моторний В. А.* Історія зарубіжної літератури: Підручник.— Львів: Вища школа, 1982.

Ключові поняття і терміни для обов'язкового засвоєння

Греція: Архаїка. Міфологія. Магія. Хтонізм, фетишизм, анімізм, героїзм. Гомерів епос. Героїчна поема, герой, героїка. «Загальні місця» (постійний епітет, повторення), гомерівське порівняння, ретардація, монолог (структура). Гексаметр. Рання класика. Лірика, меліка, ямб, елегія, метафора. Висока класика. Давньоаттична (афінська) трагедія. Трагічне. Хор, монолог, діалог, агон. Катарсис. Давньоаттична (афінська) комедія. Комічне, травестія (бурлеск), фарс, пародія. Еллінізм. Грецький роман. Новоаттична комедія. Космоцентризм, антропоцентризм, софістика, фатум, випадковість. Арістотель, мімесис.

Рим: Книжний епос, неотерична поезія, ода, «роман», елегічний двовірш. Сатура, сатира, діатриба, кіники.

Середні віки: Антична і християнська концепції історичного часу. Аретологія, хрія, апофтегма, мартиролог, житіє, євангеліє. Містерія, видіння, алегорія, перифраз, символ. Верх, низ. Лицарський роман. Куртуазія, куртуазний, лицарське вєжєство, кодекс васальної честі. Провансальські трубадури, трувери, міннезінгери. Альба, кансона, пасторелла, тенсона, сірвента. Рима. Героїчна поема, герой, героїка.

Плани семінарських занять і література для підготовки

План № 1. “Одіссея” Гомера

1. “Одіссея” як міфологічний епос:
  - Образи хтонічної міфології у творі.
  - Образи героїчної міфології у творі.
2. “Одіссея” як релігійний епос:
  - Зображення олімпійських богів у творі.
  - Зображення потойбічного світу у творі.
3. “Одіссея” як обрядовий епос:
  - Відображення обряду ініціації у творі.
  - Розробка мотиву “пошуків далекої нареченої” у творі.
4. “Одіссея” як родовий епос:
  - Естетичне світосприйняття, притаманне родовій людині.
5. “Одіссея” як художній твір:
  - Композиція, принципи розгортання художнього часу.
  - Поетична техніка (“загальні місця”, порівняння тощо).

Текст для аналізу

Гомер. Одіссея (будь-яке видання).

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 16-18 (загальне про міф і магію); с. 18-25 (про історичний розвиток міфу), 26-29 (загальне про Гомерові поеми), с. 29-32 (про родову матрицю в Гомерових поемах), с. 33-37 (про поетику Гомера).
(Див. також список наукової літератури у підручнику на с. 115-116).

План № 2. “Едіп–Цар” Софокла

1. Що таке давньогрецька трагедія (суспільна функція, структура, метафізика трагічного, “катарсис”).
2. Поняття грецького фатуму. Фатум в прадавньому міфі про Едіпа і в трагедії Софокла.
3. Композиція “Едіпа–Царя”.
  - Естетика “єдностей” часу, місця, сюжету (“міфу”).
  - Принцип ретроспекції у Гомера і у Софокла.
  - Мотив трагічного незнання. Логіка “упізнання”.
4. Трагічна іронія в “Едіпі–Царі”.

Текст для аналізу

Софокл. Едіп–Цар (будь-яке видання).

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 13-15 (естетична неповторність античної культури), с. 47 (хорова меліка), с. 48-50 (загальне про трагедію в Афінах), с. 53-59 (Софокл), с. 65 (про катарсис).
Лосев А. Ф. История античной эстетики: Аристотель и поздняя классика. – Москва, 1975. – С. 178–215 (про катарсис, читати вибірково).
Ярхо В. Н. Была ли у древних греков совесть? К изображению человека в древнегреческой трагедии. // Античность и современность: к 80–летию Ф. А. Петровского (Сб. статей). – Москва, 1972. — С. 251–264. (факультативно)

План № 3. «Хмари» Арістофана

1. Суть розуміння комічного у греків.
2. Походження і функція народних комедійних свят в Аттіці.
3. Ставлення до софістів в Афінах.
4. Патріархальна мораль і «народна» естетика Арістофана.

5. Засоби створення комічного в «Хмарах»: бурлеск (зниження), гротеск (карикатура), фарс (комізм тіла), комічна гіпербола (перебільшення). Комічний агон (суперечка). Пародія.
6. Образ Сократа.

Текст для аналізу

Арістофан. Хмари (будь-яке видання).

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 65-68 (загальне про комічне і комедію), с. 69-73 (Арістофан).
Соболевский С. И. Аристофан и его время.— М.: АН СССР, 1957.— С. 110-163. (факультативно)

План № 4. Лірика Горація

1. Філософсько-естетичний аналіз
  - Суть вчення епікурейців (в добу імперії) і епікурейські мотиви в ліриці Горація.
  - Суть вчення стоїків (в добу імперії) і мотиви стоїцизму в ліриці Горація.
2. Структурний аналіз
  - Поетика Горацієвої оди: еклектика класицизму і неотеризму.
  - Версифікація, строфіка Горацієвої оди.
3. Мотивний аналіз
  - Мотиви: “Лови день”, “Живи непомітно”, “Фортуна зрадлива”, “Час швидкоплинний”, “Мудрість у душевній незворушності”, “Втіха у природі” та ін.
4. Аналіз віршів “До Мельпомени” (III, 30) і “До Мецената” (II, 20)
5. Висновки: Людина і суспільство в ліриці Горація.
  - Горацій і можновладці (Август, Меценат).
  - Горацій про свій ідеал партикулярного (окремого) життя.
  - Горацій та ідеали раннього християнства.

Тексти для аналізу

Горацій. Оди (кн. 1, №1, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 23, 25, 34; кн.2, №3, 7, 10, 15; кн.3, №10, 13, 30; кн. 4, № 13). Епод № 2. Сатири, кн.1, № 6.

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 80-82, 85-87 (про римський класицизм і принцепса Августа), с. 91-95 (Горацій).
Ярхо В.Н., Полонская К.П. Античная лирика. – Москва, 1967. – С. 164 –181 (Горацій).
Лосев А.Ф. История античной эстетики: Ранний эллинизм. – Москва, 1979. – С. 407–433 (Горацій).
Гаспаров М.Л. Поэт и поэзия в римской литературе. // Культура древнего Рима: Т.1. – Москва, 1985. – С. 300–335.

План № 5. Героїка і лірика в «Енеїді» Вергілія

1. Естетичне новаторство римського класицизму.
2. Еней, Дідона: Зображення душевних переживань по відношенню до Гомера.
3. Характер внутрішнього конфлікту в творі.
4. Мова Вергілія порівняно з Гомером.
5. Міфологічний світ і світ реальності по відношенню до Гомера.
6. Жанрові особливості (героїчний епос чи ліричний роман?).
7. Еней, Юпітер: Риси протохристиянства у творі.

Текст для аналізу

Вергілій. «Енеїда», книги 1 – 5 (будь-яке видання)

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 87-91 (Вергілій), с.112-115 (Висновки до античної літератури).

Ошеров С. А. История, судьба и человек в «Энеиде» Вергилия.// Античность и современность: К 80-летию Ф. А. Петровского (Сб. статей)— М., 1972.— С. 317-330.

План № 6. “Божественна комедія” Данте Аліґєрі

1. Середньовічна естетика багатосмислового твору. Данте про “чотири смисли” свого твору.
2. Побудова потойбічного світу у зображенні Данте. Композиція твору.
3. Образи Данте, Вергілія, Беатріче і їх “чотири осмислення”.
4. Маршрут поета у потойбічному світі і його “чотири осмислення”.
5. Поетико-стильові засоби у розкритті образу Пекла.
6. Поетико-стильові засоби у розкритті образу Раю.
7. Образи грішників (Франческа і Паоло, Фаріната, Уголіно, Бертран та ін.).
8. Стиль (перифрази, порівняння тощо) і версифікація.

Тексти для аналізу

Данте Аліґєрі. Божественна комедія (ч. 1 – «Пекло»). Бенкет (про “чотири смисли”).

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 108-110 (про нову концепцію світової історії), с. 110-112 (Аврелій Августин), с. 136-137 (про добу Данте), с. 138-139 (про життя Данте), с. 139-141 («Нове життя»), с. 141-148 («Божественна комедія»), с. 148-149 (Висновки до середніх віків).
 Пуришев Б. И. (составитель). Зарубежная литература средних веков. (Хрестоматія). – Москва, 1975 (“О четырех смыслах”).
 Доброхотов А.Л. Данте Алигьери. – Москва, 1990. (факультативно, читати вибірково)
 Голенищев-Кутузов И.Н. Творчество Данте и мировая культура. – Москва, 1971. (факультативно, читати вибірково)

План № 7. «Пісня про нібелунгів»

1. Давня скандинавська епіка і міфологія як праоснова «Пісні про нібелунгів». Сенс назви.
2. Соціальна ієрархія як основа моралі і естетики класичного середньовіччя. Характер конфлікту.
3. Принцип групування персонажів з погляду соціальної ієрархії. Характер як відданість нормам пануючої моралі і етикету.
4. Чоловічі і жіночі образи у творі. Зображення душевних переживань.
5. Пережиткові форми сюжетотворення: Сватання до далекої нареченої
6. Своєрідність жанру: риси героїчного (родового) епосу, лицарського (середньовічного) стилю і народної (германської) поетики.

Текст для аналізу

Пісня про нібелунгів (будь-яке видання). Рекомендуємо зокрема прозовий переказ твору:
 Франц Фюман. Пісня про нібелунгів./ Пер. з нім. Миколи Настеки.— К.: Веселка, 1989.

Література для підготовки

Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література...: с. 123-125 (давньоісландська література), с. 125-131 (про героїчний епос середніх віків).
 Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о нибелунгах./ Пер. с нем./ Вступ. ст. и примеч. В. М. Жирмунского.— М., 1960. Критику позиції Хойслера див.: Мелетинский Е. М. Введение в историческую поэтику эпоса и романа.— М.: Наука, 1986.— С. 109 і далі, а також с. 92 і далі. (факультативно, читати вибірково)

Список художніх творів для обов'язкового прочитання

NOTA BENE! Вимоги до оформлення конспекту:

Повне ім'я і час життя автора, повна назва твору, повні бібліографічні дані перекладного видання, що опрацьовується (місто, видавництво, рік видання), ім'я перекладача. Конспектувати за розділами, піснями, епісодіями, книгами (для «Метаморфоз» Овідія — за №№ рядків).

- 1) Гомер. Одиссея: пісні I, IX - XXXIII.
- 2) Софокл. Едіп-цар.
- 3) Евріпід. Іпполіт.
- 4) Арістофан. Хмари.
- 5) Вергілій. Енеїда (кн. 1–5).
- 6) Гораций. Оди (кн. 1, №1, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 23, 25, 34; кн.2, №3, 7, 10, 15; кн.3, №10, 13, 30; кн. 4, № 13); Епод № 2. Сатири, кн.1, № 6.
- 7) Овідій. Метаморфози (кн. 1 – Дафна; кн. 3 – Актеон. Наркіс; кн. 4 – Пірам і Тісба; кн.10 – Орфей. Ганімед. Пігмаліон.
- 8) Лонг. Дафніс і Хлоя.
- 9) Лукіан. Про смерть Перегрини. Розмови у царстві мертвих (на вибір). Розмови у царстві богів (на вибір).
- 10) Пісня про нібелунгів.
- 11) Данте Аліґєрі. Божественна комедія “Пекло” (особливо пісні 1, 5, 10, 33).

Теми для наукової тези (письмового твору)

NOTA BENE! Вимоги до оформлення тези:

Стор. титульна: Загальна шапка; назва теми; прізвище, ім'я студента; спеціалізація, № групи; ПІБ викладача;

1 стор.: Вступ: формулювання мети дослідження;

2-9 стор.: Основний зміст тези. Кожному розділу слід дати назву;

10 стор.: Список використаних джерел.

1. Зображення моря в “Одіссеї” Гомера.
2. Жіночі образи в “Одіссеї” Гомера.
3. Одисей як герой (за поемою Гомера “Одіссея”).
4. Поетика порівнянь в “Іліаді” Гомера.
5. Зображення переживань і почуттів у Гомера.
6. Зображення почуттів і переживань у грецькій ліриці ранньої класики (1 поет — на вибір студента)
7. Тема природи в грецькій поезії ранньої класики (1 – 2 поети на вибір студента).
8. Поетика монологів у Евріпіда (на прикладі 1 – 2 трагедій на вибір студента).
9. Поетика хору в трагедіях Есхіла (або Софокла, або Евріпіда — на вибір студента).
10. Засоби комізму в Арістофана (на прикладі однієї з комедій на вибір студента).
11. Поетичне змагання Есхіла і Евріпіда в “Жабах” Арістофана як зразок літературної критики.
12. Образи головних богів в «Одіссеї» Гомера та “Енеїді” Вергілія: порівняльний аналіз.
13. Поетика перетворень у «Метаморфозах» Овідія (2 – 3 поеми — на вибір студента).
14. Трагедійне начало в “Метаморфозах” Овідія (поеми— на вибір студента).
15. Комічне в «Любовних елегіях» («Amores») Овідія.
16. Поетика монологів у трагедіях Сенеки.
17. Засоби комізму в “Розмовах богів” (або в “Розмовах мертвих”) Лукіана.

18. Образ маленької дитини в літературі античної доби (Феокрит, Менандр, Лонг, Євангелія).
19. “Промови Високого” (із “Старшої Едди”) як кодекс моралі раннього середньовіччя.
20. Роланд – васал Бога і короля (за “Піснею про Роланда”).
21. Розкриття теми кохання в “Романі про Трістана” Тома (або в «Романі про Трістана» Беруля).
22. Розкриття теми кохання в повісті “Окассен і Ніколетт”.
23. Образ закоханого в ліриці Вальтера фон дер Фогельвейде (або: Образ закоханого в ліриці провансальських трубадурів).
24. Засоби комізму в середньовічних італійських анекдотах “Новелліно”.
25. Поетика світла і кольорів у “Божественній комедії” Данте.
26. Перифрази і порівняння в “Божественній комедії” Данте.
27. Символіка світла і кольорів у “Vita nuova” Данте.
28. Зображення жіночої краси у “Vita nuova” Данте.

Список наукової літератури для конспектування

Б. Шалагінов. Авангард і літературний мейнстрім ХХІ століття.// Всесвіт: Журнал іноземної літератури.— 2011, № 9-10.— С. 220–226.

http://vsesvit-journal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=923&Itemid=41

УМОВИ РЕЙТИНГУ В 1-МУ ТРИМЕСТРІ

Види робіт	Кількість	Разовий максимум балів	Разом (максимум)
1. Семінарські заняття	7	5	35
2. Конспекти	3	6 — лекції 7 — Чит. щоденник 7 — Самостійна робота	20
3. Наукова теза (твір)	1	25	25
50 балів – мінімальна кількість балів для допуску до заліку			
4. Залік			20
РАЗОМ			100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ, УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Оцінювання знань і вмінь студентів, набутих під час вивчення дисципліни, здійснюється за загальноуніверситетською рейтинговою системою.

Рейтингова оцінка з дисципліни «Світова література» (максимум – 100 балів) є комплексною характеристикою компетентності студента, яка враховує результати поточної семестрової роботи (максимум – 60 балів) і підсумкового контролю (максимум – 40 балів).

Поточна семестрова оцінка є сумою балів, отриманих студентом за виконання видів робіт, передбачених умовами визначення навчального рейтингу з дисципліни; формою підсумкового контролю є усний екзамен (див. таблиці: «Умови визначення навчального рейтингу» та «Критерії оцінювання знань і вмінь з дисципліни»).

У разі отримання рейтингової оцінки 30—59 балів студент має право на двократне перескладання дисципліни – викладачеві та комісії; рейтингова оцінка з дисципліни, отримана шляхом перескладання, не може бути вище 60 балів.

У разі отримання рейтингової оцінки **менше 30 балів** студент не допускається до перескладання дисципліни.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

1. РОБОТА В СЕМЕСТРІ			
Види робіт	Їх кількість	Максимальний бал за заняття/роботу	Максимальна загальна кількість балів
Семінарські заняття	7	5	35
Індивідуальне письмове завдання (реферат)	1	25	25
Всього:			60
2. ЕКЗАМЕН			
Розгорнута відповідь на питання білета	2	10	20
Перевірка лекційного конспекту та читацького щоденника	1	10	20
Перевірка конспекту наукових статей	5	10	
Всього:			40
Загальна підсумкова оцінка з дисципліни:			100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Види робіт	Кількість балів	Критерії оцінювання
Семінарське заняття	1	Присутність
	2	Репродуктивна відповідь за підручником, не виявлено знання художнього тексту
	3	Нерегулярні, несистемні, одиночні доповнення; виявлено знання художнього тексту
	4	Змістовне, розгорнуте доповнення із впевненим знанням тексту
	5	Регулярні, творчі відповіді на проблемні запитання
Індивідуальне письмове завдання (реферат)	0	Завдання не виконано або містить плагіат
	1–5	Завдання виконано не повною мірою; автор демонструє побіжне знання програмного матеріалу дисципліни; не виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; подекуди припускається помилкових суджень; робота не вчитана й оформлена неналежним чином.

	6–10	Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст. Разом із тим, завдання виконане недостатньо повною мірою; роботі бракує аналітичного характеру.
	11-15	Завдання виконане вчасно і повною мірою. Робота вчасно подана й оформлена у відповідності до вимог. Автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни. Викладення логічне і послідовне. Але в роботі відчутний репродуктивний підхід.
	16–25	Завдання виконане вчасно і повною мірою. Робота вчасно подана й оформлена у відповідності до вимог. На додачу до належного рівня знання і розуміння програмного матеріалу, автор виявляє аналітичні здібності та здатність до творчого, системного і послідовного мислення. Робота написана гарною мовою.
Екзамен	0	Відмова від відповіді або відверто некомпетентні знання.
	1-5	Непевні знання програмного матеріалу; слабке знання художнього твору; орієнтація на підручник; безпомічна мова.
	6-10	Знання програмного матеріалу в межах навчального посібника; знання художнього твору.
	11-15	Впевнене знання програмного матеріалу; хороше знання художнього твору; вміння логічно побудувати відповідь; добра мова
	16-20	Творча відповідь, досконале знання твору, гарна мова
Перевірка лекційного конспекту та читацького щоденника	1-10	Кількість балів пропорційно залежить від повноти прочитаного списку художніх творів та від уміння студента орієнтуватися у власних записах відвідуваних лекцій.
Перевірка конспекту 5-ти наукових статей	2-10	За кожен законспектований статтю та вміння (в разі потреби) усно розкрити її зміст студент одержує 2 бали.

